

УДК 811.111'42

І.В. МАЛИНОВСЬКА,

кандидат філологічних наук, доцент

докторант Центру наукових досліджень і викладання іноземних мов НАН України

ДЕЯКІ НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ НАУКОВИХ КОНЦЕПТІВ У ПРОСТОРІ АНГЛОМОВНОГО ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Статтю присвячено аналізу лексику науку про складність, що розвиваються у зв'язку зі становленням нової методологічної парадигми оновлення, яка охоплює факторіали, хаос, теорію нелінійності, динамічні системи, самоорганізацію, штучний інтелект, нервову систему, мову та подібні складні системи. Термінологія наук про складність переживає процес становлення і являє собою відкрити динамічну систему, яка поповнюється за рахунок залучення концептуальних корелятивів з інших галузей знань. Оскільки терміни наук про складність вербалізують наддисциплінарні поняття, вони й самі набувають характеру наддисциплінарності та універсальності, перетворюються на мегалексикон, а відповідна термінологічна система виступає як метамова сучасних міждисциплінарних досліджень.

Ключові слова: філософський дискурс, методологія оновлення, категоріальні терміни, термінологічна система, концепти, поняття, концептуалізація, вербалізовані поняття, дискурс методології наук про складність, мегалексикон.

На сьогоднішньому етапі розвитку англomовний філософський дискурс перетворюється на універсальне джерело глобалізації наукового дискурсу як такого. Сучасний науковий дискурс переживає ключовий етап, під час якого мова (з точки зору дослідника-лінгвіста – еволюційною ходою, а вченого-природознавця, – революційною) виступає агентом вербалізації принципово нових концептуально-ідейних наукових засад, які часто називають оновленою методологічною культурою [1, с. 9–12]. Останні два-три десятиріччя лексикон наукового пізнання поповнюється термінологічними одиницями, які важко розпізнати як новотвори. Спираючись на критерії віднесення термінологічних одиниць до міжнародних, які розроблені провідним термінологом української школи В.В. Акуленком [2, с. 111–129], і ті, що розвинуті у подальших вітчизняних дослідженнях [3], ми виділяємо міжнародні лексеми (інтернаціоналізми) та їх сполучення на кшталт *bifurcation, complexity, context, dissipative structures, complex evolving systems, innovation, multiple results, non-linearity, self-organisation* та ін. (CIJ, NSP, RS, CMMML). Більшість із них давно функціонують як у мові окремих наукових галузей, так і в загальному дискурсі, проте сьогодні вони залучені для вербалізації новітніх концептів філософської методології оновлення, що робить їх справжніми «несправжніми друзями» дослідника, який працює в традиційній науковій парадигмі та неосвячений у трансформаційні процеси методологічної культури науки.

Неологізмом є і сам категоріальний термін *complexity* (цим терміном позначається як сама(і) наука(и) про складність, так і її(їх) титульне поняття) та його найбільш часто вживані синонімічні термінологічні сполучення *complexity studies, complexity knowledge, research on complexity*. В українському філософському, природознавчому та, особливо, фізичному дискурсах відповідником виступає новотвір науки про складність. Компонент *complexity*

тут набуває іншого, ніж у загальному мовленні та метафізиці, значення. *Складність* функціонує як філософський і загальнонауковий термін, який позначає неозору розмаїтість *цілісностей* (*wholeness*), що самоорганізуються, саморозвиваються, трансмутують, самовпливають на себе. Прикладами таких цілісностей можуть бути Всесвіт, екосфера, клімат, погода, планетарне життя, антропність, психіка, мова, соціум, особистість, культура. Кожна *complexity* – це відкрита нелінійна система, режим динамічної поведінки якої може змінюватися спонтанно, індетерміністично і навіть катастрофоно.

Complexity (наука про складність) претендує на роль єдиної трансдисциплінарної теорії для всіх можливих типів *worlds* (*світів складностей, які трансмутують*). Сьогодні вона має сформовану в цілому термінологічну систему, що склалася як певна універсальна міждисциплінарна метамова. Незважаючи на складність та спонтанність розвитку об'єктів, які концептуалізуються, системність наукового пізнання забезпечує смислову єдність термінологічного поля науки про складності через ланцюги взаємопов'язаних дефініцій. Наведемо деякі елементи терміносистеми з ядром *complexity*.

Науки про складність досліджують причини та умови виникнення *transmuting complexes* (*складностей, що трансмутують*) і те, що відбувається після їх виникнення, їх спроможність існувати як *цілісності, що розвиваються* (*totalities*), спонтанність змін режиму їх буття, ступінь ізольованості таких комплексів одне від одного та їх спроможність за певних умов зрощуватися у своєрідні *spawns of transmuting complexes* (*грибниці складностей, які трансмутують*). Складна система як у просторі матеріальної дійсності, так і суспільства загалом, характеризується двома обов'язковими для неї властивостями: *нелінійною динамікою* (*non-linear dynamics*) і *величезною кількістю елементів з великою кількістю ступенів свободи* (*great number of top-loose elements*). Буття кожної такої складності нагадує собою не вічне її існування в якомусь режимі, а ланцюг *трансмутацій* (*transmutations*), *метаморфоз* (*metamorphosis*), *катастроф* (*accidents*), *трансформацій* (*transformations*), які спостерігаються в природі, в духовній сфері та в ході як біологічного, так і психологічного розвитку окремої особистості. Подібне буття – це темпоральний процес зміни *режимів складності*, тобто її становлення, самоорганізації, еволюції. Перехід *складності, яка трансмутує* (*transmutes*), з режиму *самоорганізації* (*self-organisation*) в режим *буття незмінної присутності* (*constant being*) є рівноцінним її *деградації* (*degradation*).

Терміни, наведені вище, позначають поняття, які входять у поле *складність* в різних галузях (від математики до менеджменту) і мають у межах відповідних дискурсів специфічні дефініції. Втім їх не слід вважати міжгалузевими омонімами, оскільки різниця у визначеннях відтворює лише специфіку ідеалізованих об'єктів, які досліджуються цими науками, пов'язану з деталізацією та конкретизацією понять. Судячи з мовного матеріалу, отриманого в результаті аналізу текстів, передусім інтернет-видання «Complexity» Центру досліджень складних систем Іллінойського університету США за 2007 р. (CCRS), який інтегрує дані різних сучасних наукових галузей з їх філософським осмисленням, є підстави для висунення гіпотези про те, що термінологія науки про складності складається і поповнюється **виключно** за рахунок одиниць, які вже функціонували в дискурсах інших наук – концептуальних корелятів, що залучаються для осмислення більш загальних понять. У понятійному просторі *complexity* вони набувають нових відтінків значень, або й повністю переосмислюються щодо тих, які притаманні концептам різних наук, що здійснюються в межах класичної методології, але виступають єдиною міжгалузєвою мегатерміносистемою в тому комплексі, який позначається як *research on complexity* (CIJ).

Багатовимірність понятійного апарату наук про складність висуває особливі вимоги до чіткості та строгості дефініцій термінів, не допускає будь-яких «вад» на кшталт синонімії, омонімії, багатозначності. Проте в процесі становлення концептуального апарату, який ще триває, в поодиноких випадках породжується явище, яке ми позначимо як «квазібагато-значність» терміна, яка відтворює уточнюючу функцію дефінування концепту залежно від галузі знань та водночас – втілює його загальнонаукове значення.

Це яскраво ілюструється на прикладі ядерного терміна *complexity*, яким позначається «парасольковий» концепт «складність». Незважаючи на те, що в історичному масштабі цей термін з'явився зовсім недавно та вписується в строки функціонування слова як неологізм, наразі нараховується майже сорок його визначень у різних галузях знань (філософ-

ському постмодернізмі, екології, політології, математиці, лінгвістиці, когнітології, психології, теорії менеджменту тощо).

Complexity визначається як складність (структурна, організаційна, текстурна, процесуальна, системна, композиційна...) та пов'язана з тонкою та переплетеною взаємодією матеріальних об'єктів між собою та з біологічними об'єктами, біологічних об'єктів між собою та з матеріальними об'єктами, індивідуумами між собою та з матеріальними артефактами (наприклад, з інформаційними технологіями), а також взаємодією між індивідуумом та суспільним інститутом або організацією залежно від контексту такої взаємодії. Так, якщо йдеться про концептуальний апарат теорії менеджменту, мається на увазі складна взаємодія агент(и) що господарює(ють) ↔ агент(и), що господарює(ють) (внутрішньоорганізаційні зв'язки безпосередньо в секторі діяльності); агент(и), що господарює(ють) ↔ агент(и), що господарює(ють) (зовнішньоорганізаційні зв'язки безпосередньо в секторі діяльності); агент(и), що господарює(ють) ↔ агент(и), що господарює(ють) (взаємодія в контексті споріднених секторів) тощо (RC).

Складність виникає внаслідок пов'язаності та взаємодії елементів, з яких складається система елементів різної природи. Шляхи виникнення їх взаємодії та її способи ще не вивчені. Не існує чіткої відповіді на питання, яким чином такі елементи спроможні створювати нові системи, структури та моделі, як в умовах дії елементів різних типів зберігається їх організаційна єдність і «самість» цілого. В цьому плані *складність* має такі характеристики, як нелінійність (*non-linearity*), самоорганізація (*self-organisation*), виникнення нових якостей (*emergent properties*), спроможність функціонувати у нерівноважному стані (*far-from-equilibrium operation*), чутливість до зміни первісних умов (*sensitivity to initial conditions*) (CCSR).

Наведені дефініції та тлумачення в жодному разі не вичерпують семантичної повноти цього терміна, створеної численними дефініціями та контекстами, в яких він функціонує, проте, як найчастотніші, дають змогу отримати цілісне уявлення як про його понятійний обсяг, так і про лексико-семантичне поле, що об'єднує терміни на основі понятійної категорії *складність*. Принципи організації цих одиниць у ієрархічну систему можна простежити, побудувавши концептуальну модель категорії «складність». Якщо спробувати експонувати концепт «складність» (у цій статті оперування термінами «поняття», «концепт», «категорія» та іншими позначеннями квантів знань не коментується, а їх вживання стосовно тієї чи іншої ментальної сутності не аргументується, оскільки це предмет окремого дослідження. Зауважимо лише, що поділяємо висновки про складність визначення, інтуїтизм та невпорядкованість цього сегмента метамови сучасної лінгвістики [6; 7; 8; 9; 10; 11]) на основі тих спільних елементів, які містяться в більшості його дефініцій, його мегадефініцію буде змодельовано приблизно в такому вигляді:

$\epsilon = [WH (E_a \times E_b \times E_c \dots E_n)]$, де ϵ – складність; WH – складне ціле (комплекс, композит, кластер тощо); $E_a, E_b, E_c \dots E_n$ – невизначена кількість різнорідних елементів цілого. Значком \times позначено багатовекторні взаємодії елементів, з яких складається це ціле між собою як попарно, так і кожного з кожним.

При всій різноманітності визначень терміна *complexity*, окремі його дефініції мають спільним те, що визначають це поняття (одиниця *complicacy*, яка в загальних словниках виступає повним синонімом слова *complexity*, не функціонує ані в сучасному загальнофілософському дискурсі, ані в дискурсі наук про складність) як певний комплекс, систему, сукупність, набір (*set off elements*) елементів, компонентів, складових частин, що мають різну природу та вступають у складну різнорівневу та різновекторну взаємодію між собою та із зовнішніми об'єктами. Складне ціле (*wholeness, wholeness, totality*), в яке об'єднані такі компоненти, є відкритою динамічною системою (*open dynamic system*), яка постійно трансмутує та потерпає від інших видів змін, одночасно зберігаючи свою «самість», тобто залишаючись тим, чим вона є.

Проаналізовані дефініції дають достатньо розгорнуте віяло репрезентацій смислового інваріанта «складність». Виходячи з усталених дефініцій та контекстних значень відповідного концептуального терміна, можна побудувати концептуальну модель парцел лексико-семантичного поля «complexity» [4] на базі інтеграції предметноцентричного та акціонального фреймів. Посилаючись на усталені принципи та методикую понятійного моделювання,

значимо, що будь-який фрейм є системою взаємопов'язаних пропозицій, в кожній з яких центральним логічним суб'єктом виступає дещо-предмет, якому предикуються якісні, кількісні, буттєво-акціональні, локативні та темпоральні ознаки [5]. Ця модель може бути екстрапольована на фреймові структури, які містять понятійний синтез кількох сутностей, як у випадку концепту *complexity*.

Концепт *complexity* в термінах акціонального моделювання може бути інтерпретовано так: ціле, яке існує (матеріальний або духовний об'єкт: всесвіт / клімат / психіка / мова / екосфера / культура) є агентом. Воно еволюціонує, мутує, трансмутує, змінює саме себе і перетворюється на пацієнс. Взаємодіючи з іншими об'єктами, воно виступає водночас агентом і пацієнсом для набуття нового якісного стану і вимагає одиниць для позначення результату.

Лексико-семантичне поле «складність» можна представити як сукупність таких конститuentів:

– ДЕЩО: суб'єкт дії, який характеризується за такими параметрами: ДЕЩО-ЦІЛЕ: цілісність/комплекс/сукупність/система; ДЕЩО-ЧАСТИНА: Всесвіт/екосфера/культура/психіка/мова; ДЕЩО-КОНТЕЙНЕР: роль сховища різнорідних елементів; ДЕЩО-ВМІСТ (ЧАСТИНИ): складові, що становлять вміст сховища; ДЕЩО-СТРУКТУРА/СИСТЕМА: співіснування частин на базі відповідної структури (зв'язків, відносин); ДЕЩО-ЗДІБНІСТЬ/АГЕНС: потенційна спроможність виступати в ролі агенсу – основного учасника процесів еволюції, взаємодії, метаморфозу; ДЕЩО-ТАКА ЗДІБНІСТЬ/АГЕНС: спроможність агенсу взаємодіяти та змінюватися наділена специфічними якісними характеристиками.

– ДЕЩО → РЕЗУЛЬТАТ: розвиток нового значення «результат метаморфозу або трансмутації».

– ДЕЩО → ЯКІСТЬ: здатність залишатися в межах своїх якісних характеристик, зберігати *wholeness*.

Таким чином, термін «*complexity*» співвідноситься з понятійною категорією, яка може бути змодельована як єдина концептуальна модель, завдяки гармонічному узгодженню парцел відповідного лексико-семантичного поля.

Як і багато інших концептів вищого рівня, двійники *complexity* в загальному дискурсі важко піддаються тлумаченню та характеризуються плинністю та калейдоскопічністю [12, с. 128–129]. В науковому дискурсі вони, незважаючи на абстрактну природу свого референта – ідеалізованого об'єкта дослідження (певна абстрактна цілісність), набувають конкретного визначення. Фундаментальні концепти, пов'язані з науковим світоглядом та методологією, не менш телеоновні, ніж ті, що виражають духовні сутності або світоглядні поняття. Методологічний інструментарій сучасного пізнання, до якого належать усі поняття наук про складність, як і концепти духовної культури «добро», «свобода», «доля», відносять до так званих граничних понять [13]. Вони є результатом максимального ступеня абстрагування, а терміни, що їх позначають, відтворюють рух теоретичної рефлексії та закріплюють її результат [14, с. 2]. На відміну від досить поширеної в лінгвістиці думки, ми не вважаємо їх «семантично порожніми» [15, с. 9], а навпаки, такими що є максимально насиченими в семантичному плані, виражаючи ідеалізовані об'єкти, які самі по собі є «складнощами». Згідно з М.К. Мамардашвілі [16, с. 65], вони спрямовані на «з'ясування обставин людського буття як такого» формуванням у людини адекватних базових уявлень про навколишній світ.

Візьмемо низку пов'язаних між собою дефініціями термінів та покажемо їх взаємозв'язок через поняття, якими описуються деякі моменти основної проблематики наук про складність.

Особливий, рідкісний термін-метафора *spawns of transmuting complexes* позначає не менш особливий світ, який складається з *грибниць складностей, які трансмутують*, і є або універсумом, або мультиверсумом. Наука про складність шукає відповідь, чи існує такий *world of complexities (світ складностей)* в єдиному екземплярі або ж існує неозора множина його різноманітних екземплярів? Очевидна схожість процесів у складних матеріальних і нематеріальних системах дає підстави вважати, що поняття *spawns of transmuting complexes* можна використовувати як універсальний засіб концептуальної репрезентації реальності в науці. Таким чином, метафора *spawns of transmuting complexes* виступає концептуальним репрезентантом різноманітних природних і соціокультурних реалій.

Як фізика, так і математика, давно користуються поняттями про замкнуті та відкриті динамічні системи. Починаючи з останньої третини минулого століття ці терміни ввійшли до понятійного апарату семіотики, соціології, психології.

У науці про складність навколишній Всесвіт розглядається як такий, що складається із двох типів динамічних систем – замкнутих і відкритих (*open and closed dynamic systems*). Системи першого типу не обмінюються з навколишнім середовищем ні енергією, ні речовиною, ні інформацією.

Вони ізольовані від нього і в цьому сенсі консервативні. Системи другого типу пов'язані з навколишнім середовищем якимись обмінними процесами (тобто енергетичними, речовинними, інформаційними). Розширення понятійного обсягу концепту *dynamic system* призвело до появи терміна *dissipative structures* (*дисипативні системи*), тобто такі, які розсіюють енергію, речовину, інформацію. Термін *dissipative structures* був запропонований вченими Пригожином і Стенджерсом у 1985 р. За цими дослідниками, «all systems contain subsystems which are continually *«fluctuating»*. When one or more fluctuations become so powerful, as a result of positive feedback, that they shatter the *preexisting organisation*, the system has been forced into a far-from-equilibrium condition and has reached a point of bifurcation. It is inherently impossible to determine in advance which direction change will take. The system may disintegrate into instability or leap to a new level of order or organisation called a «dissipative structure». It is given that name because it requires more energy (or information) to sustain it than the simpler structure it replaced. In terms of the flow of information, a stable system can be sustained with a sluggish flow, but a much more vigorous and richer flow is necessary for a system operating far-from-equilibrium. If the flow of information becomes too fast, however, then the system may disintegrate» (СМ, Weaver). Наведена дефініція наочно ілюструє логічність та системність термінології науки про складність. У ній до пояснення ключового терміна *dissipative structure* залучено якнайменше три інші терміни цієї терміно-системи: *fluctuating*, *far-from-equilibrium condition*, *bifurcation*, а сам термін включено в дефініцію центрального поняття *complexity*.

Лексикон науки про складність ще тільки складається, проте вже зараз має всі ознаки розвинутої терміносистеми. Так, у межах понятійної категорії «складність» взаємозв'язок конкретних концептів забезпечується концептуальною моделлю (структурою представлених знань). Для понятійної категорії «складність» ця структура є схематою (або інтегративним фреймом), яка відтворюється шляхом взаємоположення фреймових моделей патронімічного, предметно центричного і акціонального типів. Патронімічна модель забезпечує загальну організацію фрагментів понятійної категорії (її понятійних парцел, або підкатегорій).

Порівняння семіотико-когнітивних характеристик термінів наук про складність з аналогічними характеристиками терміна *discourse* (*дискурс*) вказує на їх подібність і дає підстави щодо висунення гіпотези, що міждисциплінарний термін також має право бути включеним у дослідження *складностей*. Якщо перелічити його визначення, яких налічується десятки (найчастотніші – діалог, полілог, функціональний стиль мови, «мова у мові», надфразовий зв'язок слів, самоузгоджений текст, усно-розмовна форма тексту, взаємодія між мовними особистостями, мовленнєва практика, група висловлювань, пов'язаних між собою за змістом, мовний твір, письмова/усна даність думки, текст, занурений в життя, тощо) [17, с. 307–319], очевидно, що в ньому втілена міждисциплінарна концептуальність. Остання й реалізується, окрім лінгвістичних досліджень, у практиці аналізу позалінгвістичних реалій: у дискурсу-риториці, дискурсу-прагматиці, дискурсу-політиці. Таким чином, цей інструмент лінгвістики (одинокий її концептуального апарату) перетворився на інструмент методології трансдисциплінарних досліджень, а теорія дискурсу є комплексною, гетерогенною дисципліною, що склалася на перетині лінгвістики, соціології знання, когнітивної антропології і сучасних критичних досліджень культури [18, с. 15].

Множинність дефініцій поняття *дискурс* відповідає тотальному характеру свого референта, втілює як наукову абстракцію, так і елементи чуттєвого пізнання, які закріплено у суспільній свідомості досвідом минулого зіткнення суб'єкта (колективного та індивідуального) з конкретним сегментом дійсності, а також подальшу «обробку» цих даних абстрактним мисленням. За абстрактним поняттям дискурсу як середовища, як видно з вищенаведено-

го, стоять цілком конкретні речі (письмові та усні тексти), явища (наративу, діалогу, полілогу) й відносини (співробітництва, взаємодії, протиставлення, розуміння і непорозуміння). Присутність у семантиці категоріальної одиниці водночас кількох значень різного рівня абстракції свідчить про те, що в ній відображено репрезентацію сутності референта на різних рівнях його осмислення. «Семантична місткість» виступає як результат дискретного характеру пізнання й фіксації в мові необмеженої множини властивостей об'єкта, що пізнається. Семантична структура терміна *дискурс* поповнюється новими компонентами, які виникають на окремих етапах руху теоретичної думки: від конкретного – такого, що дається в уявленні (конкретні тексти, письмові або усні), до абстрактних побудов (тотальне середовище, мова в мові), тобто від явища до сутності.

Інтелектуально-логічною основою такого виду термінологізації значення є осмислення простої множини в єдності, у сукупній цілісності, що забезпечує формування якісно нового поняття про певний об'єкт. Значення цього категоріального терміна настільки багатомірне, що може бути охарактеризоване як тотальне, оскільки воно є не просто механічним зібранням відосблених семантичних елементів, а таких, що пов'язані в єдине семантичне ціле і в міру поповнення якого перетікають одне в одне і переплітаються між собою, створюючи нові семантичні утворення, змінюючи статус центрального або периферійного компонента в процесі концептуального розвитку цього поняття. *Discourse*, як і терміни наук про складність, визначається мегадефініцією, схема якої не менш складна і нелінійна: це рухливий комплекс семантичних кластерів, угруповань, шарів, переплетінь, та концептуальних вузлів.

Можна припустити, що наведені семантичні, семіотико-когнітивні та формально-операційні характеристики термінів, що позначають будь-який складний феномен, незважаючи на те, чи є він зараз предметом наук про складність або тільки наближається до цього статусу, розвиватимуться у зазначених вище напрямках.

Термінологія оновленої методології науки, або науки про складність, розвивається унікальним шляхом, використовуючи майже виключно зовнішню форму термінів-запозичень з інших наукових дисциплін. Вона із самого початку складалася в глобальному масштабі на базі англійської мови міжнародними зусиллями вчених із США, Великої Британії та різних країн Європи (Сенджерс, Ніколіс, Пригожин, Аллен, Гудвін та ін.) (RS, CM). По суті, це система інтернаціоналізмів різних типів, які, з огляду на їх семантику та сполучуваність, є неологізмами. Будучи категоріальними термінами, вони позначають абстрактні поняття, які важко піддаються опису і, відповідно, мають розгорнуті, детальні, пов'язані із науковим контекстом дефініції-мікротексти.

Складність семантичної структури цих термінів, пов'язаність мегалексикону науки про складність, який вони утворюють, із загальним дискурсом відносинами нижчий/вищий рівень абстракції та зі спеціальними дискурсами – узагальнення/спеціалізованості на рівні міжгалузевості та надгалузевості – ще одне свідчення невід'ємності процесів наукової рефлексії, наукової номінації та вербалізації наукових концептів. Філософський дискурс виступає як універсальне середовище концептуалізації понять і категорій, їх переосмислення, породження термінів і їх «передавання» галузевим наукам і, таким чином, творцем мегалексикону.

Список використаної літератури

1. Лук'янець В.С. Сучасний науковий дискурс: оновлення методологічної культури: монографія / В.С. Лук'янець, О.М. Кравченко, Л.В. Озадовська. – К.: Наукова думка, 2000. – 304 с.
2. Интернациональные элементы в лексике и терминологии / ред. В.В. Акуленко. – Харьков: Высшая школа, 1980. – 208 с.
3. Дяков А.С. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А.С. Дяков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделько. – К.: «KM Academia», 2000. – 218 с.
4. Рахилина Е.В. О тенденциях в развитии когнитивной семантики / Е.В. Рахилина // Изв. РАН СЛЯ. – М.: Наука, 2000. – Т. 59, № 3. – С. 3–15.
5. Жаботинская С.А. Концептуальный анализ: типы фреймов / С.А. Жаботинская // Вісник Черкаського ун-ту. Серія «Філологічні науки». – Черкаси, 1999. – Вип. 11. – С. 12–25.

6. Шафиков С.Г. Категории и концепты в лингвистике / С.Г. Шафиков // Вопросы языкознания. 2007. – № 2. – С. 3–17.
7. Васильев Л.М. О понятиях и терминах когнитивной лингвистики / Л.М. Васильев // Исследования по семантике: Межвузовский научный сборник. – Уфа: РИО БашГУ, 2004. – Вып. 22. – С. 10–18.
8. Иванова С.В. Лингвокультурология и лингвокогнитология: Сопряжение парадигм / С.В. Иванова. – Уфа: РИО БашГУ, 2004. – Вып. 22. – С. 57–74.
9. Рахилина Е.В. О тенденциях в развитии когнитивной семантики / Е.В. Рахилина // Изв. РАН СЛЯ. – М., 2000. – Т. 59. – № 3. – С. 3–15.
10. Самигуллина А.С. Семиотика концептов: К проблеме интерпретации субъективных смыслов / А.С. Самигуллина. – Уфа: РИО БашГУ, 2006. – 180 с.
11. Селіванова О.О. Актуальні напрямки сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) / О.О. Селіванова. – К.: Вид-во Українського фітосоціологічного центру, 1999. – 148 с.
12. Воркачев С.Г. Концепт как «зонтиковый термин» / С.Г. Воркачев // Язык, сознание, коммуникация. – М.: Высшая школа, 2007. – Режим доступа: http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_index.html
13. Воркачев. С.Г. Любовь как лингвокультурный концепт / С.Г. Воркачев. – М.: Гнозис, 2003. – 285 с.
14. Малиновская И.В. Язык как средство формирования экономического мышления / И.В. Малиновская. – К.: Знание, 1990. – 48 с.
15. Сорокин Ю.А. Две дискуссионные реплики по поводу когнитивного «бума» / Ю.А. Сорокин // Проблемы вербализации концептов в семантике языка и текста. Ч. 1. – Волгоград, 2003. – С. 283–294.
16. Мамардашвили М.К. Философские чтения / М.К. Мамардашвили. – СПб.: Азбука-классика, 2002. – 832 с.
17. Современная американская лингвистика: фундаментальные направления / под ред. А.А. Кибрика, И.М. Кобозевой и И.А. Секериной. – М.: Едиториал УРСС, 2002. – 480 с.
18. McDermot P. On Cultural Authority: Women's Studies. Feminist Politics Theory / P. McDermot. – N-Y., 1993. – 675 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. CIJ – Complexity International Journal. <http://www.csu.edu.au/ci/ci.html>
2. LG – <http://www.longman-elt.com/dictionaries>
3. NSP – Nonlinear Science Preprints. <http://xxx.lanl.gov/archive/nlin-sys>
4. CCSR – Center for Complex Systems Research (UIUC) <http://www.ccsr.uiuc.edu/>
5. CMML – The Complexity and Management Mailing List. <http://HOME.EASE.LSOFT.COM/archives/complex-m.html>
6. RC – Research on Complexity <http://webpages.marshall.edu/~stepp/vri/irc/irc.html>
7. LIFE – LIFE via WWW <http://life.csu.edu.au/complex/>
8. CM – <http://home.ease.lsoft.com/scripts/wa.exe?SUBED1=complex-m>
9. COMPL – <http://en.wikipedia.org/wiki/Complexity>
10. Weaver – Weaver W. Science and Complexity, American Scientist 36:536. – <http://www.ceptualinstitute.com/genre/weaver/>

Статья посвящена анализу лексикона наук о сложности, которые развиваются в связи со становлением новой методологической парадигмы обновления, которая охватывает факториалы, хаос, теорию нелинейности, динамические системы, самоорганизацию, искусственный интеллект, нервную систему, языки и подобные сложные системы. Терминология наук о сложности переживает процесс становления и представляют собой открытую динамическую систему, которая пополняется за счет привлечения концептуальных коррелятов из других областей знаний. Поскольку термины наук о сложности вербализируют сверхдисциплинарные понятия, они сами приобретают зарактер сверхдисциплинарности и универсальности, превращаются в мегалексикон, а соот-

ветствующая терминологическая система выступает в качестве метаязыка современных междисциплинарных исследований.

Ключевые слова: философский дискурс, методология обновления, категориальные термины, терминологическая система, концепты, понятия, концептуализация, вербализованные понятия, дискурс методологии наук о сложности, мегалексикон.

The lexicon of philosophical research on complexity has been analyzed at the backdrop of an emerging paradigm of thought of renewal encompassing fractals, chaos, nonlinear science, dynamic systems, self-organization, artificial life, neural networks, language and similar complex systems. The complexity terminology hasn't taken its shape yet and remains an open dynamic system which is replenished with the reinterpreted units from other academic lexicons. Complexity terms verbalize novel superdisciplinary concepts and can be referred to as semantic neologisms, though most of them have been long functioning within other conceptual frameworks. Due to the multidisciplinary nature of the concepts they define, such terms obtained superdisciplinary character and are moving to a megalexicon. The system of these terms functions as a universal metalanguage of the state-of-the-art multidisciplinary research has been presented.

Key words: philosophical discourse, categorial terms, terminological system, concepts, notions, conceptualization, verbalized concepts, discourse of philosophical research on complexity, megalexicon.

Надійшло до редакції 8.06.2012.